

ADALET DERGİSİ
Journal of Justice
Yıl: 153 Dönem: VI 2026/1 Sayı: 76
ISSN: 1011-730X
ISSN (online): 2717-6614

YABANCI UNSURLU MAL REJİMİNİN TASFİYESİNDE MİLLETLERARASI YETKİ SORUNU VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

*The Issue of International Jurisdiction in the Liquidation Of Matrimonial
Property Regimes with a Foreign Element and a Proposed Solution*

Dr. Öğr. Üyesi Elif Hande ALTINTAŞ AÇIKGÖZ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi
elifhandealtintasacikgoz@aybu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0060-7094

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü (Article Types): Araştırma Makalesi (Research Article)

Geliş Tarihi (Received): 14.11.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 06.03.2026

Değerlendirme (Peer-Review): Editör Ön İnceleme - Çift Taraflı Körleme -
En az İki Dış Hakem – Yayın Danışma Kurulu Kararı
(Editorial Screening – Double-Blind Peer Review –
At Least Two External Reviewers – Decision of the Editorial
Advisory Board)

İntihal (Plagiarism): Turnitin (İntihal incelemesi Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü işbirliği ile yapılmaktadır.)

Etik Beyan (Ethical Statement): Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere
uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada
belirtilindiği beyan olunur. (It is declared that scientific and ethical
principles were followed during the preparation of the study, and all
referenced works are cited in the bibliography).

s.s. 673-693

The Issue of International Jurisdiction in the Liquidation Of Matrimonial Property Regimes with a Foreign Element and a Proposed Solution

Abstract

This study addresses the problem of whether a Turkish court has international jurisdiction over the liquidation of a matrimonial property regime, in cases where the spouses have no domicile or habitual residence in Turkey and the divorce or annulment proceedings have taken place abroad, yet there are assets in Turkey subject to liquidation. The analysis is based on the principle that the right arising from the participation in acquired property regime is not a right in rem, but rather a personal claim right. In this context, based on the reference to domestic law in the Act on Private International and Procedural Law, the study examines the special jurisdiction rule in Article 214 of the Turkish Civil Code and the general and special jurisdiction rules in the Code of Civil Procedure to determine the existence of a competent Turkish court. Furthermore, it evaluates whether the practical approach shaped by judicial decisions and the jurisdiction of the court handling the recognition or enforcement of a foreign divorce decree can offer a solution to this problem. As a result of these examinations, it is demonstrated that the current legal regulations create a significant jurisdictional gap in such cases involving a foreign element, and the need for a solution to address this issue is emphasized.

Keywords

International Jurisdiction, Liquidation of Matrimonial Property Regime, Foreign Element, Jurisdictional Gap, Personal Claim Right, Forum Rei Sitae.

YABANCI UNSURLU MAL REJİMİNİN TASFİYESİNDE MİLLETLERARASI YETKİ SORUNU VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Özet

Çalışma, eşlerin Türkiye’de yerleşim yeri veya mutad meskeni olmamasına ve boşanma ya da evliliğin iptali davasının yurtdışında görülmesine rağmen Türkiye’de tasfiyesi gereken malvarlığı unsurunun bulunması halinde, mal rejiminin tasfiyesi davasında milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesinin olup olmadığı sorununu ele almaktadır. İncelemenin temelini, edinilmiş mallara katılma rejiminden doğan hakkın aynı bir hak değil, şahsî nitelikte bir alacak hakkı olduğu ilkesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)’un iç hukuka yaptığı atıf temelinde Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 214’teki özel yetki kuralı ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)’ndaki genel ve özel yetki kuralları milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesinin tespiti amacıyla incelenmektedir. Ayrıca yargı kararlarıyla şekillenen uygulamadaki yaklaşımın ve yabancı boşanma kararının tanınması veya tenfizine bakan mahkemenin yetkisinin bu soruna bir çözüm sunup sunmadığı da değerlendirilmektedir. Tüm bu incelemeler neticesinde, mevcut yasal düzenlemelerin bu tür yabancı unsurlu davalarda önemli bir yetki boşluğu yarattığı ortaya konulmakta ve bu soruna yönelik çözüm ihtiyacı vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Milletlerarası Yetki, Mal Rejiminin Tasfiyesi, Yabancılık Unsuru, Yetki Boşluğu, Şahsî Alacak Hakkı, Malın Bulunduğu Yer Yetkisi (Forum Rei Sitae).

GİRİŞ

Mal rejiminin tasfiyesi meselesine özellikle boşanma davalarında rastlanır. Zira eşlerin sahip olduğu malvarlığının kime ait olduğu ancak mal rejiminin tasfiyesiyle tespit edilir. Mal rejiminin tasfiyesi davasında yetkili mahkeme Türk Medeni Kanunu¹ (TMK) m. 214 hükmünde “*Mal rejiminin tasfiyesi davalarında yetki*” başlığı ile düzenlenmiştir. Hükme göre tasfiye davalarında; ölenin son yerleşim yeri mahkemesi, boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığına karar verilmesi durumunda, bu davalarda yetkili olan mahkeme ve davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Konu iç hukuk bakımından bu şekilde düzenlenmişse de Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi bakımından da ele alınmalıdır. Zira tarafların Türkiye’de yerleşim yeri veya mutad meskeni olmasa ve boşanma davası yurtdışında görülmüş olsa dahi, Türkiye’de tasfiyesi gereken malvarlıklarının bulunması pekâlâ mümkündür. Gerçekten de taraflar uzunca bir zaman Türkiye’de bulunmasalar bile kendilerine miras kalan ya da Türkiye

¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, T. 8/12/2001, S. 24607.

ile ilişkilerinin bulunduğu bir dönemde Türkiye’de edindikleri bir taşınmazları bulunabilir.

Mal rejiminin tasfiyesi davasının, tarafların yerleşim yeri ya da mutad meskeninin bulunduğu ülkede veya boşanma kararını veren yabancı mahkemede açılması, ilk bakışta beklenen ve olağan bir yol olarak görülebilir. Ancak, tasfiyeye konu taşınmazın Türkiye’de bulunması, bu olağan yolu işlevsiz kılan ve doğrudan Türk yargısına başvurmayı zorunlu hale getiren ciddi pratik sorunlar doğurabilmektedir. Öncelikle, yabancı bir ülkede yargılama devam ederken Türkiye’deki malvarlığı değerinin devredilmesi riski bulunmaktadır. İkincisi, yabancı mahkemenin istinabe yoluyla Türkiye’deki malvarlığının değerini tespit ettirmesi hem keşif ve değer tespiti gibi işlemlerle yargılamayı uzatacak hem de tespit edilen değer, kararın verildiği tarihte güncelliğini yitirmesi gibi önemli bir soruna yol açabilecektir. Üçüncüsü, yabancı mahkemede yıllarca sürebilecek bu yargılama ve ardından kararın Türkiye’de tanınıp tenfiz edilmesi süreci, alacaklı eşin tasfiye sonucunda elde edeceği alacağa kavuşmasını makul olmayan ölçüde geciktirecektir. Son olarak, yabancı mahkemenin, özellikle konu taşınmazlar olduğunda, *forum rei sitae* ilkesi uyarınca yetkisizlik kararı verme ihtimali de mevcuttur. İşte bu gibi usule ilişkin zorluklar ve hak kaybı riskleri, davayı doğrudan Türkiye’de açmayı etkili bir yol haline getirmekte ve Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi meselesinin önemini ortaya koymaktadır. Çalışmamız, edinilmiş mallara katılma rejiminde uyuşmazlık taraflarının yerleşim yeri ya da mutad meskenin Türkiye’de bulunmaması veya boşanma ya da evliliğin iptali davasının Türkiye’de açılmamasına rağmen Türkiye’de tasfiyesi gereken bir taşınmazın bulunması hallerinde yetkili bir Türk mahkemesinin bulunup bulunmadığı sorusunun cevaplandırılmasını amaçlamaktadır. Soruyu cevaplandırmak amacıyla, öncelikle MÖHUK, TMK ve HMK uyarınca mevcut yasal düzenlemeler ve yargı içtihatları ışığında milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesinin bulunup bulunmadığı irdelenecektir. Bu kapsamda, yabancı boşanma kararının tanınması veya tenfizinin talep edildiği yer mahkemesinin tasfiye davası için yetkili kabul edilip edilemeyeceği meselesi de ayrıca ele alınacaktır.

I. MAL REJİMİ KAVRAMI

2002 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu’na göre “edinilmiş mallara katılma rejimi” yasal mal rejimidir. Türk Medeni Kanunu m. 202/1 hükmündeki “*Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır.*” ifade bunu açıkça gösterir. Ancak Türk Medeni Kanunu eşlere bir sözleşme serbestisi tanımış² ve eşlerin mal rejimi sözleşmesiyle Kanunda belirtilen diğer mal rejimlerinden birisini seçebilmesine izin vermiştir (TMK m. 202/2).³ Kanunda eşlerin seçebilmesi için sayılan diğer mal rejimleri ise

² Mal rejiminde sözleşme serbestisi için bkz: Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi* (6. Baskı, Seçkin 2025) 50 vd.

³ Eşlerin Kanunda belirtilen diğer mal rejimi türlerinden birisini seçebileceğinin belirtilmesi, mal rejimleri bakımından sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğunu gösterir. Yine eşler, bu sözleşmeyi Kanunda yazılı sınırlar içerisinde yapabileceğinden, mal rejimleri bakımından, tipe bağlılık ilkesi kabul edilir (TMK m. 203): Faruk Acar, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimleri” (2015) 35 Public and

mal ayrılığı rejimi (TMK. m. 242 vd.), paylaşmalı mal ayrılığı (TMK. m. 244 vd.) ve mal ortaklığı (TMK. m. 256 vd.) rejimleridir.

Yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi uyarınca eşlerin malvarlığı edinilmiş mallar⁴ ile kişisel mallardan⁵ oluşur (TMK m. 218). Ayrıca eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar onların paylı mülkiyetinde sayılır (TMK m. 222/2). Mal rejimi, eşlerden birinin ölümü ya da başka bir mal rejimine geçilmesi veya boşanma ya da evliliğin iptaline karar verilmesiyle sona erer. Evliliğin iptal veya boşanma sebebiyle sona erdirilmesine veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi hâllerinde, mal rejimi dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer (TMK m. 225).⁶ Sona ermenin ardından mal rejiminin tasfiyesi talep edildiğinde ise öncelikle davacı eşin boşanma davasının açıldığı tarihte edinilmiş mallarının ya da eşin ölüm tarihindeki edinilmiş mallarının neler olduğu tespit edilir. Ardından bu mallara değer biçilir.⁷ Sonrasında artık değer bulunur ve katılma oranı artık değere uygulanarak katılma alacağı bulunur. Son olarak katılma alacağının ödenmesi aşaması gerçekleşir.⁸ Bu noktada çalışma konumuz bakımından da önem arz eden ve mal rejiminin tasfiyesi davasında talep edilebilecek değerler olan katılma alacağı, değer artış payı alacağı ve denkleştirme alacağı kavramlarının açıklanması yerinde olacaktır.⁹

Private International Law Bulletin 143, 147; Nermin Sakarya Güneş, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağı* (Seçkin 2022) 23.

⁴ TMK m. 219 hükmü uyarınca bir eşin edinilmiş malları özellikle şunlardır:

1. Çalışmasının karşılığı olan edimimler,
2. Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler,
3. Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar,
4. Kişisel mallarının gelirleri,
5. Edinilmiş malların yerine geçen değerler.

⁵ TMK m. 220 hükmüne göre aşağıda sayılanlar, kanun gereğince kişisel maldır:

1. Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya,
2. Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri,
3. Manevî tazminat alacakları,
4. Kişisel mallar yerine geçen değerler.

⁶ Mal rejiminin tasfiyesi için edinilmiş mallara katılma rejimi sona ermelidir. Edinilmiş mallara katılma rejimi, eşlerden birinin ölümünün yanında eşlerden biri hakkında ölüm ya da gaiplik kararı verilmesiyle de sona erer: Sakarya Güneş (n 3) 40 vd.; Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (21. Baskı, Filiz 2025) 246; Demet Özdamar ve diğerleri, *Yasal Mal Rejimi ve Tasfiyesi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi)* (9. Baskı, Seçkin 2024) 76.

⁷ Mal rejiminin tasfiyesinde rejimin sona erdiği andaki sürüm değer esas alınır (TMK m. 232).

⁸ Acar (n 3) 149-150; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku* (25. Baskı, Beta 2024) 165; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (4. Baskı, Turhan Kitabevi 2004) 263.

⁹ Şahin Akıncı, 'Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde Karşılaşılan Bazı Meseleler ve Çözüm Önerileri' (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 165, 166; Akıntürk ve Ateş (n 8) 165.

Katılma alacağı, edinilmiş mallara katılma rejimine özgü bir alacaktır.¹⁰ Ancak kanun koyucu katılma alacağının tanımını yapmamıştır. Kavramın tanımı, *Artık Değere Katılma* başlıklı TMK m. 236/1 hükmünden tespit edilebilmektedir.¹¹ TMK m. 236/1 hükmündeki “*Her eş veya mirasçısı, diğer eşe ait artık değer yarısı üzerinde hak sahibi olurlar.*” ifadesinden katılma alacağının, diğer eşe ait artık değer¹² yarısı üzerinde sahip olunan alacak hakkı olduğu anlaşılmaktadır.¹³ Dolayısıyla karının artık değerinin yarısı kocanın artık değer alacağını, kocanın artık değerinin yarısı ise karının artık değerini oluşturur.¹⁴ Artık değeri daha az çıkan eşin diğerine karşı olan alacağına ise “*katılma alacağı*” denir.¹⁵ TMK m. 239 hükmü uyarınca bu hak, tasfiyenin sona ermesinin ardından muaccel olacaktır.¹⁶

Bu noktada artık değer kavramının ve buna bağlı olarak denkleştirme alacağı kavramlarının da açıklanması gerekmektedir. Evlilik birliği içerisinde bir eşin edinilmiş mallarından kişisel mallara ya da kişisel mallardan edinilmiş mallara kaymalar gerçekleşebilir. Bir eşin mal kesiminden diğer eşin mal kesimine yapılan bu katkının iadesine ise “denkleştirme” denilir (TMK m. 230). Dolayısıyla bir mal kesiminin diğer bir mal kesiminden olan alacağına “denkleştirme alacağı” adı verilir.¹⁷ Denkleştirme işleminin yapılması ve değer artış payı alacağının iadesinin ardından ise her bir eşin edinilmiş mallarının miktarı tespit edilmiş olur.¹⁸ Ardından eşlerin malvarlığından mallara ilişkin borçları çıkarılır ve kalan miktara artık değer denir (TMK m. 231).

Son olarak mal rejiminin tasfiyesi davasında talep edilebilecek değer artış payı kavramının da açıklanması uygun olacaktır. Değer artış payı alacağı katılma alacağından ayrı bir alacak olup katılma alacağı içerisinde hesaplanmamaktadır. Bu sebeple mal rejiminin tasfiyesi davasında ayrıca talep edilmelidir.¹⁹ Değer artış payı alacağı, bir eşin kendi malvarlığından diğer bir eşin malvarlığına yaptığı katkı sebebiyle sahip olduğu alacak hakkıdır.²⁰ Değer artış payı TMK m. 227 hükmünde “*Eşlerden biri diğerine ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur*” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla katkı yapan eş diğer eşin malvarlığının değerindeki artışta pay

¹⁰ Sakarya Güneş (n 3) 49.

¹¹ Dural, Ögüz ve Gümüş bu kavramı katılma alacağının hesaplanması bakımından omurga kavram olarak nitelemiştir: Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 266.

¹² Türk Medeni Kanunu’nun 237’nci maddesine göre artık değere katılma oranı, mal rejimi sözleşmesiyle belirlenebilir. Ancak belirlenen oran eşlerin ortak olmayan çocuklarının ve onların altsoylarının saklı paylarını zedeleyemez.

¹³ Akıntürk ve Ateş (n 8) 174; Sakarya Güneş (n 3) 49; Öztan (n 8) 295.

¹⁴ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 267; Öztan (n 8) 299-300.

¹⁵ Akıncı (n 9) 170.

¹⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 271.

¹⁷ Akıncı (n 9) 169; Öztan (n 8) 295.

¹⁸ Akıncı (n 9) 169-170; Akıntürk ve Ateş (n 8) 169.

¹⁹ Sakarya Güneş (n 3) 49.

²⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 253; Akıntürk ve Ateş (n 8) 173; Öztan (n 8) 275.

sahibi olduğundan bu artışa değer artış payı denir.²¹ Malın değerindeki artıştan kasıt ise piyasadaki arz-talep değişikliklerinden kaynaklanan değer artışıdır.²²

II. YABANCI UNSURLU MAL REJİMİNİN TASFİYESİNDE MİLLETLERARASI YETKİ SORUNU

A. MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Milletlerarası Yetkili Mahkemenin Tespiti Meselesi

Mal rejiminin tasfiyesi davasında milletlerarası yetkili mahkemenin tespiti, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun²³ (MÖHUK) uyarınca yapılacaktır. MÖHUK m. 40 uyarınca “*Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları tayin eder.*”. Diğer bir ifadeyle Türk hukukunda kanun koyucu, yabancı unsurlu olay ya da ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin tespitini iç hukuktaki yer itibarıyla yetkili mahkemenin tespitine bağlamıştır. Ancak kanun koyucu, iç hukuktaki yetki kurallarının yeterli olmayacağını düşündüğü bazı konularda mahkemelerin milletlerarası yetkisini MÖHUK’un 41 ile 46’ncı maddeleri arasında özel olarak düzenlemiştir.²⁴ MÖHUK’ta düzenlenen bu özel yetki kuralları arasında mal rejimlerinin tasfiyesine ilişkin davalar yer almaz²⁵. Bu sebeple tasfiye davalarında milletlerarası yetkili

²¹ Bu noktada eşin katkısı, ekonomik bir katkı olmalıdır. Çalışmayan eşin eve ve çocuklara bakımıyla yaptığı katkı değer artış payı alacağına neden olmaz: Akıncı (n 9) 168. Yargıtay da ekonomik değer ifade etmeyen katkıların talep edilemeyeceğine hükmetmiştir: Yargıtay 8. HD, E. 2013/3141 K. 2013/14186 (3 Ekim 2013); Yargıtay 8. HD, E. 2013/3345 K. 2013/14705 (10 Ekim 2013).

²² Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 255; Öztan (n 8) 271.

²³ 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, T. 12/12/2007, S. 26728.

²⁴ Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11. Baskı, Savaş 2025) 60; Gülin Güngör, Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilafı Hukuku Milletlerarası Usul Hukuku (5. Baskı, Yetkin 2025) 270.

²⁵ Aynı yönde bkz: Gizem Ersen Perçin, *Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri Uygulanacak Hukuk-Milletlerarası Yetki-Tanıma ve Tenfiz* (1. Baskı, On İki Levha 2014) 204. Esasen mal rejiminin tasfiyesi davasında taraflardan her ikisinin ya da birinin Türk vatandaşı olması durumunda Türklerin kişi hâllerine ilişkin davalar başlıklı TMK m. 41 hükmünün milletlerarası yetkili mahkemenin tespiti için kullanılabileceği düşünülebilir. Kanaatimizce mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar MÖHUK m. 41 hükmünün kapsamına değildir. Zira Türklerin kişi hâllerine ilişkin davalar başlıklı MÖHUK m. 41 hükmü, şahsın hukuku ve aile hukukuna ilişkin meseleleri kapsamına alır. MÖHUK m. 41 hükmü, vatandaşlığa bağlı bir yetki kuralıdır ve millî kanununun uygulanacağı uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeyi göstermeyi amaçlar. Bu anlamda MÖHUK m. 41 hükmünün kapsamına sadece şahsî statüde değişiklik yapan davalar dahildir ve mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar bu kapsamda yer almaz: Ayrıntılı bilgi için bkz. Elif Hande Altıntaş Açıkgoz, *İnternet Ortamındaki Kişilik Hakkı İhlallerinde Milletlerarası Yetki* (1. Baskı, Yetkin 2023) 218-221. Benzer şekilde bir an için mal rejiminin tasfiyesi davasının kişi hâllerine ilişkin davalar arasında olduğu kabul edilse ve davanın taraflarından her ikisinin de yabancı olduğu kabul edilse dahi MÖHUK m. 42 hükmü de milletlerarası yetkili mahkemenin tespiti bakımından yetkili olamayacaktır. Zira MÖHUK m. 42

mahkeme, MÖHUK m. 40 hükmü uyarınca iç hukuktaki yer bakımından yetki kurallarına göre belirlenir.

2. İç Hukuktaki Yetki Kurallarının Milletlerarası Yetki Sorununu Çözmedeki Yetersizliği

a. TMK'daki Özel Yetki Kuralının Değerlendirilmesi

Mal rejiminin tasfiyesinde yetki meselesi TMK m. 214'te özel olarak düzenlenmiştir. Hükme göre *“Eşler veya mirasçılar arasında bir mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda, aşağıdaki mahkemeler yetkilidir:*

1. *Mal rejiminin ölümle sona ermesi durumunda ölenin son yerleşim yeri mahkemesi,*

2. *Boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığına karar verilmesi durumunda, bu davalarda yetkili olan mahkeme,*

3. *Diğer durumlarda davalı eşin yerleşim yeri mahkemesi.”* yetkili olacaktır.

İç hukukta mal rejiminin tasfiyesi bakımından yetkili mahkemeler ifade edildiği şekilde TMK'da özel olarak sayılmıştır. Çalışmamızın temel sorunu ise mal rejiminin ölümle sona ermesi durumunda ölenin son yerleşim yerinin Türkiye'de olmadığı, boşanma, evliliğin iptali ya da mal ayrılığına ilişkin davanın Türkiye'de açılmadığı ya da davalı tarafın Türkiye'de bir yerleşim yerinin bulunmadığı; kısacası, TMK'da sayılan bu yetki hallerinin hiçbirinin mevcut olmadığı durumlarda davaya bakacak bir Türk mahkemesinin bulunup bulunamayacağını değerlendirmektir. Bu anlamda çalışma konumuz bakımından TMK m. 214 uyarınca yetkili bir mahkeme mevcut değildir.

b. HMK'daki Genel ve Özel Yetki Kurallarının Değerlendirilmesi

TMK m. 214 hükmü, bir kesin yetki kuralı²⁶ niteliğinde olmadığından Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki²⁷ (HMK) genel ve özel diğer yetki kuralları, mal rejiminin tasfiyesi davalarında yetkili mahkemenin tespiti amacıyla kullanılabilir. İç hukuktaki genel yetki kuralları HMK m. 6 ve 9'uncu maddeler arasında düzenlenmiştir. HMK m. 6 uyarınca genel yetkili mahkeme, davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeridir. Bu kural TMK

hükmünün kapsamına yalnızca, Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayan yabancı hakkındaki vesâyet, kayyımlik, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları girmektedir.

²⁶ Yargıtay da bir kararında *“Mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda, yetkiyi düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 214/1. maddesi hükmüne göre, eşler veya mirasçılar arasındaki mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda, mal rejiminin ölümle sona ermesi durumunda ölen eşin son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Bu yetki kesin olup (TMK'nun 576 m) (HMK'nun 11/1-b) aynı zamanda bir dava şartıdır (HMK'nun 114/ç. m). Kesin yetki kuralı, taraflarca ileri sürülme bile; yargılamanın her aşamasında mahkemeye resen gözetilir (HMK'nun 115/1. m)”* TMK m. 214 hükmündeki ölenin son yerleşim yeri mahkemesinin mal rejiminin tasfiyesi davası bakımından kesin yetkili olduğuna karar vermiştir: Yargıtay 8. HD, E. 2016/261 K. 2016/495 (19 Ocak 2016). Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Dilek Karademir Aydemir, *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi* (2. Baskı, Adalet 2019) 334 vd.

²⁷ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, T. 4/2/2011, S. 27836.

m. 214/3 hükmü uyarınca davalı eşin yerleşim yeri mahkemesi ile aynı yer mahkemesini yetkili kılmaktadır. Dolayısıyla çalışma konumuzun da kapsamında yer alan davalı eşin Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmadığı hallerde bir çözüm sunamamaktadır.

HMK’daki genel yetki kuralları arasında özellikle incelenmesi gereken hüküm ise HMK m. 9’dur. Maddeye göre “*Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının Türkiye’deki mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesidir. Ancak, diğer özel yetki halleri saklı kalmak üzere, malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde de açılabilir.*” Hüküm uyarınca yetkili olabilecek ilk yer mahkemesi, davalının Türkiye’deki mutad meskeninin bulunduğu yerdir. Çalışma konumuz kapsamında tarafların Türkiye’de yerleşim yeri veya mutad meskenin bulunmadığı farz edildiğinden HKM m. 9’un ilk cümlesi uyarınca milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesi yoktur.

Madde 9 kapsamında özellikle üzerinde durulması gereken husus ise malvarlığı haklarına ilişkin davanın, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde açılabilmesidir. Bu kapsamda mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davanın "malvarlığı haklarına ilişkin" bir dava olup olmadığı cevaplandırılmalıdır. Kanun koyucu edinilmiş mallara katılma rejiminde mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerindeki gibi aynı paylaşım ilkesini benimsememiş, mal rejiminin tasfiyesinde katılma alacağı denilen bir alacak hakkı tanımlamıştır.²⁸ Öğreti de katılma alacağının hukukî niteliğini, alacak hakkı olarak kabul etmektedir.²⁹ Benzer şekilde Yargıtay da bu hakkı şahsî hak niteliğinde bir alacak hakkı olarak nitelendirmektedir. Örneğin verdiği bir kararında Yargıtay “*Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararı uyarınca eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi sonucunda oluşan hak şahsî bir hak niteliğindeki para alacağı olup ayın başka bir değişle mülkiyet hakkı istenilmeyeceğinden tapu iptali ve tescil isteğine değer verilemez.*” ifadelerine yer vermiştir.³⁰ Bir başka kararında ise “*Mal rejimi sona erdiğinde eşlerin ya da mirasçılarının tasfiye davası sonucunda katkı payı, değer artış payı ve artık değere katılma alacağı hakları doğar. Kural olarak, eşlerden birine ait mal varlığında, diğer tarafın mülkiyet veya başka aynı hak talebi söz konusu olamaz. Mal rejiminin tasfiyesi isteğinde bulunan eşe ya da mirasçılarının tanınan hak aynı olmayıp, şahsî alacak hakkıdır (07.10.1953 tarihli ve 8/7 YİBK, 4721 sayılı TMK mad. 227/1, 231, 236/1)*” ifadeleri ile mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklanan alacak hakkının şahsî niteliğini belirtmiştir.³¹ Yine bir başka kararında “*Diğer yandan hemen belirtmek gerekir ki, mal rejimi sona erdiğinde, eşlerin ya da ölümleri halinde mirasçılarının rejimin tasfiyesi sonucunda varsa katkı payı, değer artış payı ve*

²⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 266; Öztan (n 8) 262-263.

²⁹ Özdamar ve diğerleri (n 6) 125; Akıntürk ve Ateş (n 8) 169, 176; Sakarya Güneş (n 3) 52; Zeytin (n 2) 351; Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu-Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (6. Baskı, Seçkin 2021) 98; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 266; Ersen Perçin (n 25) 58.

³⁰ Yargıtay 8. HD, E. 2013/4758 K. 2013/16047 (7 Kasım 2013).

³¹ Yargıtay 8. HD, E. 2018/676 K. 2019/2839 (18 Mart 2019). Benzer yönde kararlar için bkz. Yargıtay 8. HD, E. 2014/12952 K. 2015/21130 (25 Kasım 2015); Yargıtay 2. HD, E. 2023/4988 K. 2023/4229 (27 Eylül 2023); Yargıtay 8. HD, E. 2015/11537 K. 2015/20072 (9 Kasım 2015); Yargıtay 8. HD, E. 2017/4320 K. 2019/1401 (13 Şubat 2019); Yargıtay 8. HD, E. 2017/12635 K. 2018/16711 (3 Ekim 2018); Yargıtay 8. HD, E. 2011/4165 K. 2012/2514 (5 Nisan 2012).

artık değere katılma alacak hakları doğar. Kural olarak, eşlerden birine ait mal varlığında, diğer tarafın mülkiyet veya başka ayni hak talebi söz konusu olamaz. Mal rejiminin tasfiyesi isteğinde bulunan eşe ya da mirasçılarına tanınan hak ayni olmayıp, parasal nitelikte şahsi alacak hakkıdır” ifadeleri ile mal rejimi tasfiyesi davasının konusunu alacak hakkının oluşturduğuna karar vermiştir.³² Kanun, öğreti ve yargı kararlarının kabul ettiği hukukî niteleme, katılma alacağının bir malvarlığı hakkı olmadığını, aksine şahsi nitelikte bir alacak hakkı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla mal rejiminin tasfiyesi davası, HMK m. 9 anlamında malvarlığı hakkına ilişkin dava olmadığından, maddeye dayanılarak yetkili mahkeme de tayin edilemeyecektir.

Yetki bakımından ele alınabilecek bir diğer madde ise taşınmazın aynından doğan davalardaki kesin yetkiyi düzenleyen HMK m. 12 hükmüdür. HMK m. 12/1’e göre “Taşınmaz üzerindeki ayni hakka ilişkin veya ayni hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine yahut alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.” Mal rejiminin tasfiyesi davalarında her ne kadar tasfiyesi talep edilen mallar arasında bir veya birden çok taşınmaz bulunabilse de dava, bu taşınmazların aynî hak sahipliğine, zilyetliğine ya da alıkonulmasına ilişkin değildir. Eşler birbirlerinden mülkiyet ya da diğer bir aynî hak talebinde bulunamayacaklardır.³³ Daha evvel de ifade edildiği gibi davada, şahsi hak niteliğinde alacak hakkı dava konusu yapılabilmektedir.³⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi de verdiği bir kararında açıkça mal rejiminin tasfiyesi davasının taşınmazın aynından kaynaklanmadığını ifade ederek taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olmayacağına karar vermiştir.³⁵ Yapılan açıklamalardan anlaşılabileceği üzere mal rejiminin tasfiyesi davası, tarafın alacak hakkına ilişkin olduğundan HMK m. 12’nin kapsamında değildir.³⁶

HMK m. 12’nin değerlendirilmesinde üzerinde durulması gereken bir diğer konu katılma alacağı ve değer artış payının ayın ya da para olarak ödenebilmesine olanak sağlayan TMK m. 239/1 hükmüdür. Madde kapsamında borçlu, katılma alacağı ve değer artış payı alacağını para olarak değil ayın olarak da ödeyebilir. Kural olarak katılma alacağı ve değer artış payı alacağının konusu paradır.³⁷ Ancak hüküm, artık değer ve değer artış payı borçlusu eşe borcunu ayın olarak ödeme imkânı sunmaktadır.³⁸ Özellikle ifade edilmelidir ki bu imkân sadece borçlu eşe sunulmuş olup, alacaklı eşin ödemenin para ya da ayın olarak yapılmasını isteme hakkı

³² Yargıtay 8. HD, E. 2015/19691 K. 2016/1703 (1 Şubat 2016).

³³ Yargıtay 8. HD, E. 2018/676 K. 2019/2839 (18 Mart 2019).

³⁴ Yargıtay 8. HD, E. 2014/12952 K. 2015/21130 (25 Kasım 2015).

³⁵ Yargıtay 17. HD, E. 2013/1782 K. 2013/2399 (28 Şubat 2013).

³⁶ Taraflar arasında mal ayrılığı veya mal ortaklığı rejiminin geçerli olduğu hallerde ise durum farklıdır. Hukukumuz bu rejimlerin aynî tasfiyesine imkân tanıdığından, tasfiye bir alacak hakkından ziyade doğrudan taşınmaz üzerinde bir ayni hak talebini içerebilecektir. Bu durumda, HMK m. 12’de düzenlenen kesin yetki kuralı uyarınca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz: Ersen Perçin (25) 214, 215.

³⁷ Akıntürk ve Ateş (n 8) 176; Zeytin (n 2) 356.

³⁸ Zeytin (n 2) 356; Akıntürk ve Ateş (n 8) 176.

bulunmamaktadır.³⁹ Dolayısıyla hüküm, borçluya tanınan bir seçim hakkı olup⁴⁰ mal rejimi tasfiyesi davasının konusunu bir alacak hakkı olmaktan çıkararak taşınmazın aynına ilişkin bir dava niteliğine çevirememektedir.

HMK m. 12 kapsamında milletlerarası yetkili mahkemenin varlığının değerlendirilmesi noktasında incelenmesi gereken bir diğer husus ise mal rejiminin tasfiyesinde aynı hak istenememesinin istisnasıdır.⁴¹ TMK m. 226/2 uyarınca “*Tasfiye sırasında, paylı mülkiyete konu bir mal varsa, eşlerden biri kanunda öngörülen diğer olanaklardan yararlanabileceği gibi, daha üstün bir yararı olduğunu ispat etmek ve diğerinin payını ödemek suretiyle o malın bölünmeden kendisine verilmesini isteyebilir.*” Daha açık bir ifadeyle eşlerden biri daha üstün bir yararı olduğunu ispat etmek⁴² ve diğer eşin payını ödemek suretiyle paylı mülkiyete tabi malın bölünmeden kendisine verilmesini isteyebilir.⁴³ Esasen malın bölünmeden kendisine verilmesi hakkı şahsî bir haktır.⁴⁴ Üstün yarara sahip pay sahibi eş, bu talebiyle diğer eş, sahibi olduğu paylı mülkiyetteki payının kendisine devrine yönelik bir borç sözleşmesi yapma borcu altına sokmaktadır.⁴⁵ Dolayısıyla pay için ödenecek bedel kararlaştırıldıktan sonra

³⁹ Zeytin (n 2) 357.

⁴⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş’e göre ise borçlunun ayın veya para olarak ödeyebilme yetkisi, seçimlik borç veya seçimlik yetki niteliği taşımayan, yenilik doğuran hak niteliğindedir: Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 273. Zeytin ise bu seçim hakkının bir seçimlik yetki olduğunu dile getirmektedir: Zeytin (n 2) 356. Akıntürk ve Ateş’e göre ise burada ifa yerini tutan bir edim söz konusudur: Akıntürk ve Ateş (n 8) 177.

⁴¹ Edinilmiş mallara katılma rejiminde mal rejiminin tasfiyesinde aynı hak istenememesinin ikinci istisnası, TMK m. 240 hükmünde yer alır. Ancak hüküm, aile konutunu esas aldığından ve aile konutu, eşlerin evlilik birliğinde sürekli oturmalarına özgüledikleri yer olduğundan çalışma konumuzun kapsamının dışındadır. Çalışma, Türkiye ile bağlantısı bulunmayan, yerleşim yeri ya da mutad meskeni Türkiye’de yer almayan kişileri esas aldığından, bu kişilerin Türkiye’de aile konutuna sahip olmaları da pek ihtimal dahilinde olmayacaktır. Esasen TMK m. 240’ta sağ kalan eşe, aile konutu ve ev eşyası üzerinde aynı hak talep edebilme olanağı tanınmıştır. Hüküm, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde eşlerin alacak hakkı sahibi olacağı ilkesinden tasfiye sonucunda vaz geçmekte ve şartların sağlanması halinde eşe intifa oturma ve hatta taşınmaz üzerindeki mülkiyetin devri imkânını dahi sağlamaktadır: Zeytin (n 2) 374; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 275 vd. Bu ihtimalde milletlerarası yetkili mahkemenin HMK m.12 uyarınca tespit edileceğine ilişkin bkz: Ersen Perçin (n.25) 213.

⁴² Davacının fizikî bir engelinin bulunması, sağlığı ya da yaşı nedeniyle o taşınmaza veya araca gereksinim duyması, o yerde mesleğini icra ediyor ve etmeye devam edecek olması, malın aile yadigarı bir mal olması nedeniyle eşya ile kurulan duygusal bağın varlığı, pay karşılığı değeri ödeme imkanına sahip olunması gibi sebepler üstün yarara örnek verilebilir: Şükran Şıpka ve Melisa Gündoğdu Özbek, ‘Yargıtay Kararları Işığında Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Eşler Arasında Paylı Mülkiyete Konu Malvarlığında Aynı Talep Hakkı (TMK m. 226/f2)’ Tufan Ögüz ve diğerleri (eds), *Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan* (OnikiLevha 2020) 549. Kanaatimizce Türkiye ile yakın ilişkisi bulunmayan tarafların üstün hak talebi ancak taşınmazın aile yadigarı olması durumunda söz konusu olabilecektir.

⁴³ Zeytin (n 2) 294. Akıntürk ve Ateş’e göre üstün yararı bulunan eşe bu yararın ispatı ve payın bedelinin ödenmesi suretiyle yasal bir alım hakkı tanınmıştır: Akıntürk ve Ateş (n 8) 179; Şıpka ve Gündoğdu Özbek’e göre ise kanundan doğan bir talep hakkıdır: Şıpka ve Gündoğdu Özbek (n 42) 547.

⁴⁴ Zeytin (n 2) 294.

⁴⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 250.

yapılan borç sözleşmesinin ifasına dayalı olarak payın devri gerçekleşmezse üstün hak sahibi eş dava açabilecektir. Ancak açılan bu davada mahkemenin vereceği karar, payın devri hakkında değil payın devrini sağlayacak borç sözleşmesinin kurulmasına ilişkin olacaktır.⁴⁶ Görüldüğü üzere katılma alacağı borçlusu ya da alacaklısının talep edebileceği malın bölünmeden kendisine verilmesini talep hakkı, yine mal rejimi tasfiyesi davasında dava konusunun alacak hakkı niteliğini ortadan kaldıramamakta⁴⁷ ve davayı HMK m. 12'nin kapsamına dahil edememektedir.

Bu noktada yetki sözleşmesi ile Türk mahkemelerinin yetkili kılınıp kılınmayacağı hususu üzerinde de durulmalıdır. MÖHUK m. 47 hükmü yetki anlaşmasını düzenlemiş ve bu anlaşmanın sınırlarını belirlemiştir. MÖHUK m. 47 hükmüne göre taraflar, yalnızca uyumsuzluğun yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi hakkında anlaşabilir. Bir başka deyişle MÖHUK hükümlerinden hareketle taraflar, yetki sözleşmesiyle Türk mahkemelerini yetkilendiremez. Her ne kadar MÖHUK m. 47 hükmünde yetki anlaşmasıyla Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesine izin verilmemişse de MÖHUK m. 40'ın iç hukuka yaptığı gönderme nedeniyle HMK hükümlerine başvurulabilir. HMK'nın yetki sözleşmesini düzenleyen 17'nci maddesinden hareketle yetki sözleşmesiyle Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesi mümkündür. Ancak hükme göre Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesi için uyumsuzluğun tacirler veya kamu tüzel kişileri aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyumsuzluk olması gerekir. Mal rejiminin tasfiyesi davasında tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında doğan bir uyumsuzluk bulunmadığından mal rejiminin tasfiyesi davasında Türk mahkemelerinin yetki sözleşmesiyle yetkilendirilmesi de mümkün görülmemektedir.

B. YARGI KARARLARINDAKİ İHTİYATİ TEDBİR UYGULAMASI VE MİLLETLERARASI YETKİ KONUSUNA ETKİSİ

Öğreti ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında mal rejimi tasfiyesi davasının hukukî niteliği alacak hakkı olarak net bir şekilde ortaya konulmuş olmasına rağmen, ilk derece mahkemelerinin ve hatta zaman zaman Yargıtay'ın uygulamada verdiği bazı kararlar, bu ilkeyle çelişen bir görünüme arz etmektedir. Uygulamada, mal rejiminin tasfiyesi davalarında, tasfiyeye

⁴⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 6) 250. Öğretide eşlerin yapacağı anlaşmanın resmî şekilde yapılacağı ve anlaşmanın ifa edilmemesi durumunda mahkemeden mülkiyetin hükmen geçirilmesinin istenebileceği de ifade edilmektedir: Zeytin (n 2) 296. Benzer şekilde mahkemenin üstün yararı tespitinin ardından payın güncel değerini tespit ederek bir depo kararı vermesi gerektiği ve depo kararının yerine getirilmesi yani payın güncel değerinin ödenmesinin ardından ise payın devrine ilişkin bir karar vermesi gerektiği de kabul edilmektedir. Görüşe göre bu karar mülkiyetin hükmen geçişini içermektedir: Şıpka ve Gündoğdu Özbek (n 42) 552, 553, 555, 556.

⁴⁷ Mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davaların HMK m. 12 kapsamına dahil olup olmadığı hakkında detaylı bilgi için bkz. Karademir Aydemir (n 26) 334 vd. Davanın aynı hakka ilişkin bir dava olmasına rağmen yetkili mahkemenin HMK m. 12'ye göre değil TMK m. 214'e göre belirlenmesini kabul eden yazarlar da vardır bkz: Karademir Aydemir (n 26) 334 vd.; Fatih Karamercan, *Mal Rejiminin Tasfiyesi (Mal ve Paraların Paylaşılması)* (3. Baskı, Seçkin 2025) 113-114. *Ersen Perçin* ise TMK m.226 f.2 uyarınca paylı mülkiyete konu bir taşınmaz varsa ve bu taşınmaz Türkiye'de bulunmakta ise, taşınmazın bulunduğu yerdeki Türk mahkemesinin yetkisi kesin yetkilidir: Ersin Perçin. (n 25) 212, 213.

konu malvarlığı değerleri hakkında bu malvarlığı değerlerinin elden çıkarılması, kaçırılması tehlikesinin önlenmesi ya da mal varlığında gerçekleşebilecek değer kaybının önlenmesi amacıyla mahkemelerden ihtiyati tedbir talep edilir.⁴⁸ İhtiyati tedbir, geçici hukukî koruma tedbirlerinden bir tanesidir ve ancak uyuşmazlık konusu hakkında verilebilir.⁴⁹ Bir diğer ifadeyle ihtiyati tedbir ancak dava konusu hakkında verilebilir.⁵⁰ Mal rejiminin tasfiyesi davasının konusu doğrudan tarafların malvarlığı değil, bu malvarlığının tasfiyesi sonucu doğacak bir alacak hakkı olduğundan, kural olarak bu davalarda malvarlığı üzerine doğrudan ihtiyati tedbir konulması hukuken mümkün görünmemektedir. Ancak uygulamada mal rejiminin tasfiyesi davaları incelendiğinde, tasfiyeye konu taşınmaz malların dava konusu alacak kabul edilerek bu taşınmazlar hakkında ihtiyati tedbir kararı verildiği görülmektedir.⁵¹ Hatta Yargıtay'ın da kararlarında kullandığı bazı ifadeler, tasfiyeye konu taşınmazın dava konusu kabul edilebileceği izlenimini vermektedir. Örneğin Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin bir kararında kullandığı *“Dava, mal rejiminin resmen tasfiyesi ve katılma alacağının tahsili istemine ilişkin olup, dava konusu bir gayrimenkul ve araçlardır.”*⁵² ifadesi davanın konusunun şahsî bir alacak hakkı değil, doğrudan malvarlığının kendisi olduğu şeklinde yorumlanmaya son derece elverişlidir.

Uygulamada ilk derece mahkemesince verilen bir kararda *“Davacı vekili tarafından davalı aleyhine açılan mal rejiminin tasfiyesi davasında; dava konusu edilenlerin ... parsel 32 nolu bağımsız bölümün tapu kaydı üzerine tensib ile ihtiyati tedbir konulmuş olup; davalı vekilinin itirazı sonucu verilen ihtiyati tedbirin kaldırılmasına dair Mahkemece verilen 07.05.2014 tarihli ara karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.”*⁵³ ifadelerinden tasfiyeye konu taşınmazın mahkeme tarafından dava konusu kabul edilerek taşınmaz üzerine ihtiyati tedbir konulduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Yargıtay'ın geçici hukukî korumalar hakkında verilen kararların kesin olması sebebiyle temyiz talebini reddettiği bir başka kararında da tasfiyeye tâbi taşınmazın dava konusu kabul edilerek taşınmaz üzerine ihtiyati tedbir konulduğu görülmektedir. Karardaki *“İlk derece mahkemesince 19.09.2019 tarihli ara karar ile davacı tarafın ihtiyati tedbir*

⁴⁸ Örnek uygulamalar için bkz. Yargıtay 8. HD, E. 2012/8603 K. 2012/7985 (25 Eylül 2012); İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi, E. 2022/2062 K. 2022/2029 (22 Aralık 2022).

⁴⁹ Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku* (8. Baskı, Yetkin 2025) 739; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku* (13. Baskı, Onikilevha 2025) 589-590; Muhammet Özkes, *Pekcanitez Usûl Medeni Usul Hukuku Cilt III* (16. Baskı, Onikilevha 2025) 4321.

⁵⁰ Atalı, Ermenek ve Erdoğan (n 49) 739; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 49) 587; Özkes (n 49) 4318.

⁵¹ Örnekler için bkz. Yargıtay 8. HD, E. 2016/17265 K. 2016/13627 (13 Ekim 2016); Yargıtay 8. HD, E. 2016/19856 K. 2016/15251 (8 Kasım 2016); Yargıtay 8. HD, E. 2015/2242 K. 2015/4398 (18 Şubat 2015).

⁵² Yargıtay 17. HD, E. 2013/1782 K. 2013/2399 (28 Şubat 2013).

⁵³ Yargıtay 8. HD, E. 2014/19307 K. 2016/615 (20 Ocak 2016). Aynı yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 8. HD, E. 2012/2911 K. 2012/3385 (26 Nisan 2012); Yargıtay 8. HD, E. 2015/2242 K. 2015/4398 (18 Şubat 2015); Yargıtay 2. HD, E. 2014/25596 K. 2015/11770 (4 Haziran 2015); Yargıtay 8. HD, E. 2015/2242 K. 2015/4398 (18 Şubat 2015); Yargıtay 8. HD, E. 2016/14017 K. 2016/12530 (22 Eylül 2016); Yargıtay 8. HD, E. 2012/8603 K. 2012/7985 (25 Eylül 2012).

talebinin kabulü ile dava konusu taşınmaza ihtiyati tedbir şerhi konulmasına karar verilmiş, davalı ihtiyati tedbirin kaldırılmasını talep etmiş, ilk derece mahkemesince 24.10.2019 tarihli ara karar ile ihtiyati tedbire yönelik itirazın reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı davalının istinaf başvurusu üzerine bölge adliye mahkemesince istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.”⁵⁴ ifadelerinden mal rejiminin tasfiyesine konu taşınmazın, ilk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesince dava konusu taşınmaz kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi’nin verdiği bir başka kararda mahkeme, mal rejiminin tasfiyesi davasında istenen ihtiyati tedbir talebinin şartlarını değerlendirirken tedbirin “uyuşmazlık konusu” hakkında verilebileceği üzerinde durulmaksızın *“davacının ihtiyati tedbir kararı verilmesi için haklılığını yasaya uygun ve yaklaşık olarak ispat edemediği anlaşılmakla, mahkemece ihtiyati tedbir taleplerinin reddine karar verilmesinde usul ve yasaya aykırı bir husus bulunmamıştır”⁵⁵* ifadeleri ile ihtiyati tedbir talebini reddetmiştir. Yargıtay’ın da mal rejiminin tasfiyesi davasında ihtiyati tedbir konulmasını kabul ettiği kararlara rastlanabilmektedir. Örneğin bir kararında Yargıtay, mal rejiminin tasfiyesi davasında ihtiyati tedbir kararının kaldırılması talebinin reddini onaylamıştır.⁵⁶

Özellikle ilk derece mahkemelerinin tasfiyeye konu malvarlığı unsurları üzerine ihtiyati tedbir koymasından hareketle yetkili mahkemenin HMK m. 9’a göre belirlenebileceği akla gelebilir. Gerçekten de ihtiyati tedbir, uyuşmazlık konusu hakkında verilebileceğinden uygulama, mal rejiminin tasfiyesi hakkındaki davada uyuşmazlık konusunun tasfiyeye tâbi malvarlığı olduğu ve davanın uyuşmazlık konusu malvarlığının bulunduğu yerde açılabilmesi izlenimini vermektedir. Yargı kararlarındaki uygulama her ne kadar hak kaybını önlemeye yönelik pratik bir amaca hizmet etmekteyse de mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davanın hukukî niteliğini göz ardı etmektedir. Daha evvel de ifade edildiği gibi mal rejimini tasfiyesi davası alacak hakkına ilişkin olduğundan uygulamanın aksine HMK m. 9’dan hareketle yetkili mahkemenin tespit edilebilmesi kanaatimizce mümkün değildir.⁵⁷

C. TANIMA/TENFİZ YERİ MAHKEMESİNİN YETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mal rejiminin tasfiyesi davaları bakımından milletlerarası yetkili mahkemenin tespitinde ele alınabilecek bir diğer husus yabancı ülke mahkemesince verilen boşanma kararının Türkiye’de tanınması veya tenfizinin talep edildiği yer mahkemesinin mal rejiminin tasfiyesi davası bakımından da yetkili kabul edilip edilemeyeceğidir. MÖHUK m. 51/2 hükmü uyarınca tanıma ve tenfiz kararları *“kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye’deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye’de yerleşim*

⁵⁴ Yargıtay 2. HD, E. 2020/1337 K. 2020/2399 (1 Haziran 2020).

⁵⁵ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi, E. 2024/1482 K. 2024/1300 (19 Eylül 2024).

⁵⁶ Yargıtay 8. HD, E. 2013/14049 K. 2013/12692 (19 Eylül 2013).

⁵⁷ Bkz yukarıda “b. HMK Uyarınca Yetkili Mahkeme” başlığı. Ancak öğretilde mal rejiminin tasfiyesi davasının HMK m.9 c. 2 hükmü uyarınca yetkili olan Türk mahkemesinde de açılabilmesi ileri sürülmüştür: Ersen Perçin (n 25) 205.

yeri veya sâkin olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinden istenebilir.” Görüldüğü üzere hüküm, basamaklı bir yetki kuralı öngörmüştür ve bu basamaklar arasında bir hiyerarşi bulunduğundan önceki basamakta yer alan yetki kriterine göre yetkili mahkemenin tespiti halinde bir sonraki basamağa geçilemeyecektir.⁵⁸ Hükme göre ilk basamakta kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Çalışmada tarafların yerleşim yeri ya da mutad meskenin Türkiye’de bulunmadığı halleri incelediğimizden kendisine karşı tanıma/tenfiz istenen kişinin Türkiye’de bir yerleşim yerinin olmadığını farz ederek ikinci basamağı incelemeye geçiyoruz. İkinci basamakta, kendisine karşı tanıma/tenfiz istenen kişinin Türkiye’de sakin olduğu yer mahkemelerinin yetkili olacağı düzenlenmiştir. Sakin olunan yer, kişinin Türkiye’de zaman zaman bulunduğu, çevresi tarafından kişinin orada oturduğunun bilindiği yerdir.⁵⁹ Sakin olunan yer için kişinin yerleşme iradesinin bulunması gerekmediği gibi kişinin orada sürekli olarak oturması da gerekmez.⁶⁰ Bu kapsamda yabancı bir ülkede verilen boşanma davasının Türkiye’de tanınması ya da tenfizi istendiği bir durumda kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye’ye yerleşme niyeti bulunmasa da makul bir süre Türkiye’de oturduğu ve çevresi tarafından da kişinin orada oturduğunun bilindiği bir yer söz konusu olabilir. Böyle bir ihtimalde tanıma ya da tenfiz bu yer mahkemesinden talep edilebilir. Ancak kendisine karşı tanıma ya da tenfiz talebinde bulunulan kişinin Türkiye’de sakin olduğu bir yer de yoksa bu hallerde Ankara, İstanbul ya da İzmir mahkemelerinin birisine başvurulabilecektir.⁶²

⁵⁸ Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11. Baskı, Beta 2024) 770; Sibel Özel ve diğerleri, *Milletlerarası Özel Hukuk* (3. Baskı, Onikilevha 2024) 767; Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (15. Baskı, Beta 2017) 694; Hacı Can ve Ekin Tuna, *Milletlerarası Usul Hukuku* (3. Baskı, Adalet 2022) 369.

⁵⁹ Özel ve diğerleri (n 58) 768.

⁶⁰ Nuray Ekşi, *Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (2. Baskı, Beta 2000) 87; Fügen Sargın, *Türk Milletlerarası Usul Hukuku* (Yetkin 2024) 99; Cemil Güner, *Milletlerarası Özel Hukukta Yetişkinlerin Korunması Bağlamında Vesâyet, Kısıtlılık ve Kayınlık* (Seçkin 2022) 182; Rifat Erten, *Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (MÖHUK m. 41) (Yetkin 2017) 156.

⁶¹ Sakin olunan yer kavramı içerisinde yerleşme niyetini barındırmadığından ikametgâh kavramından farklıdır. Yine oturma sürekliliği ya da makul bir süre oturma unsuru da aranmadığından kavram, mutad mesken kavramından da farklılaşmaktadır: Ekşi (n 60) 91-92; Sargın (n 60) 99; İlyas Arslan, *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı* (Onikilevha 2014) 173-174; Erten (n 60) 156.

⁶² Sargın’a göre kendisine karşı tenfiz istenen kişinin yerleşim yerinin ya da sakin olduğu yerin Türkiye’de bulunmaması sebebiyle yetkili mahkememin Ankara, İstanbul ya da İzmir mahkemelerinden birisi olması bir aşırı yetki sorunu yaratmayacaktır. Zira bu halde yabancı bir ülke mahkemesi kararının Türkiye’de icrasında hukukî yararın bulunması yakın bağlantıyı sağlamaktadır: Sargın (n 60) 657. Ekşi’ye göre ise tanıma ve tenfiz talebinde yetkili mahkemenin bulunmasını sağlamanın amacı, yabancı mahkeme kararının Türkiye’de icrasını sağlamak olduğundan aşırı yetkiye yol açmayacaktır: Nuray Ekşi, ‘Yabancı Mahkemenin “Aşırı” Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK m. 54/b)’ (2010) IX İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25, 60.

Yapılan açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere kendisine karşı tenfiz ya da tanıma istenen kişinin sakın olduğu yer ya da Ankara, İstanbul, İzmir mahkemeleri, boşanma davasının tanınması veya tenfizi taleplerini inceleyebilecektir. Ancak kanaatimizce bu yer mahkemeleri mal rejiminin tasfiyesi davaları bakımından yetkili kabul edilmemelidir. Zira TMK 214/2 hükmü mal rejiminin tasfiyesi davasında boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığına karar verilmesi durumunda, bu davalarda yetkili olan Türk mahkemesini yetkili kılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle TMK 214/2 hükmündeki "bu davalarda yetkili olan mahkeme" ibaresi, iç hukukta açılmış ve sonuçlanmış boşanma/iptal davalarına atıfta bulunur. Boşanma veya evliliğin iptali davasını esastan gören ve karara bağlayan Türk mahkemesini ifade etmektedir. Oysa yabancı bir mahkeme kararının tanınması veya tenfizi esasa ilişkin yeni bir yargılama olmayıp, yabancı mahkemenin verdiği boşanma/iptal kararına Türk hukuk düzeninde etki tanımakla ilişkilidir. Zira tanıma, yabancı bir mahkeme kararının sahip olduğu kesin hüküm veya kesin delil kuvvetinin kabul edilmesiyle,⁶³ tenfiz ise yabancı mahkeme kararının kesin hüküm ve kesin delil etkisinin yanında icraî kabiliyetinin kazandırılmasıdır.⁶⁴ Dolayısıyla yabancı bir ülke mahkemesince verilen evliliğin iptali ya da boşanma kararının tanınması veya tenfizinin Türk mahkemelerinden istenmesi, kanaatimizce Türkiye'de boşanma ya da iptal davası açılması anlamını taşıyamayacak ve bu yolla da yetkili bir mahkeme bulunamayacaktır⁶⁵.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Mal rejiminin tasfiyesi davasında, taraflarının yerleşim yeri ya da mutad meskenin Türkiye'de bulunmamasına veya boşanma ya da evliliğin iptali davasının yurtdışında görülmesine rağmen Türkiye'de tasfiyesi gereken bir

⁶³ Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 651; Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. Baskı, Beta 2020) 2; Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13. Baskı, Vedat 2020) 427; Güngör (n 24) 324; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 114; Çelikel ve Erdem (n 58) 681; Işıl Özkan ve Uğur Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku* (2. Baskı, Adalet 2020) 172; Can ve Tuna (n 58) 315.

⁶⁴ Özel ve diğerleri (n 58) 720; Ekşi (n 63) 2; Güngör (n 24) 304; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 115; Çelikel ve Erdem (n 58) 681; Özkan ve Tütüncübaşı (n 63) 172; Can ve Tuna (n 58) 315. Bu kapsamda tespit kararları ile inşâi nitelikte kararlar tanınmanın konusunu oluştururken, eda kararları tenfizin konusunu oluşturur: Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 652; Tekinalp (n 63) 427; Güngör (n 24) 324-325; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 115; Çelikel ve Erdem (n 58) 682-683; Özkan ve Tütüncübaşı (n 63) 174; Can ve Tuna (n 58) 322. Örneğin evlilik bağının sona erdirilmesi kararı inşâi nitelikte bir karar olarak tanımaya konu bir karar olacakken, boşanma kararı iştirak veya yoksulluk nafakası ya da çocukların velayetine ilişkin tenfizi gereken hükümler de içerebilir: Sargın (n 60) 643; Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 655; Çelikel ve Erdem (n 58) 683; Özkan ve Tütüncübaşı (n 63) 174; Can ve Tuna (n 58) 323.

⁶⁵ *Ersen Perçin* ise yabancı mahkemede verilen boşanma ya da evliliğin iptali kararının Türk mahkemelerinde tanınmasının ardından, yabancı mahkeme kararı Türk mahkemelerinde verilmiş bir karar gibi hukukî sonuç doğuracağından, tanıma kararı sonrasında mal rejiminin tasfiyesi ve katılma alacağı davasının TMK m. 168 hükmü uyarınca boşanma ve evliliğin iptali davalarında yetkili olan Türk mahkemesinde açılabilceğini ifade etmiştir: Ersen Perçin (25) 209.

taşınmazın bulunması ihtimal dahilindedir. Mevcut yasal düzenlemeler kapsamında bu gibi hallerde mal rejiminin tasfiyesi davasının Türkiye’de görülebilmesi mümkün değildir. Zira MÖHUK’un iç hukuka yaptığı gönderme sebebiyle TMK ya da HMK uyarınca yetkili bir mahkeme bulunmamaktadır. Uyuşmazlığın sonuçlanabilmesi için milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesinin bulunması ise usule ilişkin zorluklar ve hak kaybı risklerinin önlenebilmesi adına bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini belirten Anayasa m. 142 gereğince yasal bir düzenlemeyle giderilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kanaatimizce yasal düzenleme için en makul yol, tasfiyeye tâbi taşınmazın bulunduğu yer mahkemelerini yetkili kılmaktır. Her devlet, yargı hakkına sahip olduğu konularda milletlerarası yetkisini düzenleme serbestisine sahip olsa⁶⁶ da bu serbesti aşırı yetkiye yol açmamalıdır. Yetkinin tesisi için dava ile Türkiye arasında somut bir irtibat bulunmalıdır.⁶⁷ Esasen malvarlığı unsurunun bulunduğu yer mahkemelerinin yetkilendirilmesi zaman zaman aşırı yetki sorunlarına yol açabilecek niteliktedir. Çalışma konumuzda, tasfiye alacağının hesabına esas teşkil eden taşınmazın Türkiye’de bulunması, bu somut irtibatı kurmaya yeterlidir. Bu yetki kuralının aşırı bir nitelik kazanması, ancak Türkiye’de bulunan ve tasfiye açısından hiçbir önem arz etmeyen sembolik bir malvarlığı unsuruna dayanarak yetkinin tesis edilmesi halinde söz konusu olabilir.⁶⁸ Ancak önerilen çözümde yetkili mahkeme, uyuşmazlıkla objektif bir irtibata sahiptir. Bu irtibat, yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için önemli⁶⁹ olduğu gibi hem taraf menfaatlerinin eşit düzeyde korunmasını hem de adil bir yargılamanın yapılmasını da temin edecektir.⁷⁰

Önerdiğimiz çözüm, yalnızca pratik ihtiyaçlara ve uyuşmazlıkla olan somut irtibata dayanmakla kalmamakta, aynı zamanda modern milletlerarası özel hukuk yaklaşımlarıyla da uyum içindedir. Nitekim, benzer bir yetki boşluğunu önlemeyi amaçlayan Avrupa Birliği’nde yürürlüğe konulan 2016/1103 sayılı Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin

⁶⁶ Özel ve diğerleri (n 58) 576; Sargın (n 60) 25; Tekinalp (n 63) 392; Ekşi (n 60) 48; Güngör (n 24) 258; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 53; Özkan ve Tütüncübaşı (n 63) 73.

⁶⁷ Ekşi (n 60) 56; Sargın (n 60) 802; Esra Dardağan, *Milletlerarası Usul Hukukunda “Aşkın Yetki” Kavramı* (Siyasal Kitabevi 2005) 118-119; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 132; Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 479; Özel ve diğerleri (n 58) 738.

⁶⁸ Öyle ki *Ekşi*’nin de ifade ettiği gibi bağlantı unsurunun aşırı yetkiye yol açabilmesi için üzerinde durulamayacak derecede değersiz bir malvarlığı unsurunun Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin varlığının kabulü için yeterli sayılması gerekir: Ekşi (n 60) 57.

⁶⁹ Ekşi (n 60) 48; Sargın (n 60) 25.

⁷⁰ Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 479; Ekşi (n 60) 48-49; Özel ve diğerleri (n 58) 739. *Tekinalp*’e göre aşırı yetki terimi, hukuk ilkelerine, genel kabul gören standartlara veya adil menfaatler dengesine aykırı olduğu, tarafsızlığı ihlal ettiği anlamına gelir: Tekinalp (n 63) 402; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 131-132; Dardağan (n 67) 253.

Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair Tüzük⁷¹'te birincil yetki kurallarının uygulanmadığı istisnai durumlarda, tasfiyeye konu taşınmaz malın bulunduğu üye devlet mahkemesine ikincil yetki verilmiştir (Tüzük m. 10). Yine 2016/1104 sayılı Kayıtlı Birlikteliklerin Malvarlığına İlişkin Hususlarda Yetki, Uygulanacak Hukuk ve Tanıma-Tenfiz Hakkında Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair Tüzük⁷²'ün 10'uncu maddesinde de Tüzükte gösterilen birincil yetki kuralları uyarınca yetkili bir mahkeme tespit edilemediği ihtimalde tasfiyeye konu taşınmaz malın bulunduğu üye devlet mahkemesine ikincil yetki verilmiştir.⁷³ Bu durum tasfiyeye konu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerin yetkili kılınmasının, keyfi veya aşırı bir yetki kuralı olmadığını, hak kayıplarını önlemeye yönelik uluslararası alanda da kabul gören bir yetki kuralı olduğunu göstermektedir.

Çözüm olarak, yabancı boşanma kararının tanındığı veya tenfiz edildiği yer mahkemesinin yetkilendirilmesi de düşünülebilirdi. Ancak boşanma davasının tanınması ve tenfizi talebi ile mal rejiminin tasfiyesi davası birbirinden bağımsız talepler olup usûl ekonomisine bir katkı sağlamayacağı gibi, tanıma veya tenfizin talep edildiği yer ile taşınmazın bulunduğu yer arasında hiçbir coğrafi bağ da bulunmayabilir. Benzer şekilde, Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerine genel bir yetki tanımak, pratik olsa da uyumsuzlukla doğrudan ve somut bir bağlantısı olmayan bir yetki kuralı ihdas etmiş olacaktır.

Son olarak *forum necessitatis* doktrininin hareketle milletlerarası yetkili mahkemenin tayini düşünülebilir. Anayasa m. 142 hükmü uyarınca milletlerarası yetki kurallarının dayanağı iç hukukun parçası haline gelmiş

⁷¹ Council Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 Implementing Enhanced Cooperation In The Area of Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of Matrimonial Property Regimes <https://www.legislation.gov.uk/eur/2016/1103/chapter/II> erişim tarihi 31.10.2025.

⁷² Council Regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 Implementing Enhanced Cooperation In the Area of Jurisdiction, Applicable Law and The Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of the Property Consequences of Registered Partnerships <https://www.legislation.gov.uk/eur/2016/1104/contents#> erişim tarihi 31.10.2025.

⁷³ Tüzük hükümleri uyarınca yetkili bir mahkemenin bulunmaması halinde taşınmaz malın bulunduğu üye devlet mahkemesi yalnızca o taşınmazla sınırlı olarak karar verme konusunda ikincil yetkiye sahip olacaktır. Konu hakkında bkz. Necla Öztürk, Güven Yazar ve Şule Arslan, 'Avrupa Birliği Konseyi 2016/1104 Sayılı Tüzük Hükümleri Çerçevesinde Kayıtlı Birliktelik Kurmuş Çiftlerin Malvarlığına Uygulanacak Hukuk, Yetkili Mahkeme ve Tanıma-Tenfiz Meseleleri' (2017) 8 İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 13; Cahit Ağaoglu, 'Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair 2016/1103 Sayılı Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü'nün Uygulanacak Hukuk ve Münhasır Yetki Kavramları Üzerine Düşündürdükleri' (2022) 2 GSÜHFD 1841-1879; Lucia Ruggeri ve Roberto Garetto (eds), *European Family Property Relations Article by Article Commentary on EU Regulations 1103 and 1104/2016* (Edizioni Scientifiche Italiane 2021) 112 vd; Ivana Kunda ve Agn  Limant s, 'The EU Regulations on Matrimonial Property and Property of Registered Partnerships' Lucia Ruggeri, Agn  Limant  ve Ne a Pogorelc nik Vogrinc (eds) (Intersentia 2022) 91-92; Ivana Kunda, Sandra Winkler ve Tereza Pertot, *Jurisdiction and Applicable Law in Succession Matters* (Edizioni Scientifiche Italiane 2020) 112.

uluslararası sözleşmeler ile kanunlardır. Dolayısıyla mevcut Anayasa düzenlemesi somut olayın şartlarına bağlı bir milletlerarası yetki kuralının fiilen tesisine izin vermediğinden kanaatimizce *forum necessitatis* doktrininin hareketle de yetkili mahkeme belirlenemeyecektir.⁷⁴

Bu çerçevede, MÖHUK'a aşağıdaki gibi yeni bir özel yetki maddesinin ihdas edilmesinin hukukî boşluğu en doğru şekilde dolduracağı kanaatindeyiz:

Mal Rejiminin Tasfiyesine İlişkin Davalar:

(1) İç hukuktaki yer itibarıyla yetki kurallarının bir Türk mahkemesini yetkili kılmadığı hallerde, tasfiyeye tâbi taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

(2) Tasfiyeye tâbi taşınmazların Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunması hâlinde dava, taşınmazların bulunduğu yer mahkemelerinden birisinde de açılabilir.

⁷⁴ Sargın (n 60) 55. Anayasa m. 142 hükmü, yetki kurallarının somut olayın şartlarına göre fiilen tesisine izin vermediği gibi AY m. 36. hükmünde düzenlenen adil yargılanma hakkı içinde yer alan mahkemeye erişim hakkının kullanımının sınırlarını da çizmektedir: Sargın (n 60) 55; Ekşi (n 60) 150; Doğa Elçin, 'Vesayet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine veya Sona Ermesine ve Vesayetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması' (2018) 67 AÜHFD 279, 316. Öğretide *forum necessitatis* doktrininin hareketle yetkili mahkemenin tesisine izin veren görüşler için bkz. Tekinalp (n 63) 402; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23. Baskı, Beta 2021) 484; Çelikel ve Erdem (n 58) 546; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 24) 71; Şanlı, Esen ve Ataman Fıganmeşe (n 58) 477; Güner (n 60) 191-192; Özkan ve Tütüncübaşı (n 63) 74; Can ve Tuna (n 58) 82. Tekinalp, MÖHUK m. 41'in kanunî nitelikte bir *forum necessitatis* örneği olduğunu kabul eder: Tekinalp (n 63) 408. Öğretide Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6 hükmünde koruma altına alınan hakların ihlal edilebilme ihtimaline karşı somut uyuşmazlık için yetkili olmayan üye devlet mahkemesi, kendisini yetkili görebileceği ifade edilmiştir: A. İpek Sarıöz Büyükalp, *AIHS ve AIHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri* (Oniki Levha 2018) 321.

KAYNAKÇA

Acar F, ‘Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimleri’ (2015) 35 Public and Private International Law Bulletin 143.

Acar F, Aile Hukukumuzda Aile Konutu-Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı (6. Baskı, Seçkin 2021).

Ağaoğlu C, ‘Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair 2016/1103 Sayılı Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü’nün Uygulanacak Hukuk ve Münhasır Yetki Kavramları Üzerine Düşündürdükleri’ (2022) 2 GSÜHFD 1841.

Akıncı Ş, ‘Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde Karşılaşılan Bazı Meseleler ve Çözüm Önerileri’ (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 165.

Akıntürk T ve Ateş D, Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku (25. Baskı, Beta 2024).

Altıntaş Açıkgöz EH, İnternet Ortamındaki Kişilik Hakkı İhlallerinde Milletlerarası Yetki (1. Baskı, Yetkin 2023).

Arslan İ, Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı (Onikilevha 2014).

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, Medenî Usûl Hukuku (8. Baskı, Yetkin 2025).

Can H ve Tuna E, Milletlerarası Usul Hukuku (3. Baskı, Adalet 2022).

Çelikel A ve Erdem B, Milletlerarası Özel Hukuk (15. Baskı, Beta 2017).

Dardağan E, Milletlerarası Usul Hukukunda “Aşkın Yetki” Kavramı (Siyasal Kitabevi 2005).

Doğan V, Yılmaz AÇ ve Ayhan İzmirli L, Milletlerarası Özel Hukuk (11. Baskı, Savaş 2025).

Dural M, Ögüz T ve Gümüş MA, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku (21. Baskı, Filiz 2025).

Ekşi N, ‘Yabancı Mahkemenin “Aşırı” Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK m. 54/b)’ (2010) IX İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25.

Ekşi N, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi (2. Baskı, Beta 2000).

Ekşi N, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi (2. Baskı, Beta 2020).

Elçin D, ‘Vesayet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine veya Sona Ermesine ve Vesayetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması’ (2018) 67 AÜHFD 279.

Ersen Perçin G, Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri Uygulanacak Hukuk-Milletlerarası Yetki-Tanıma ve Tenfiz (1.Baskı, On İki Levha 2014).

Erten R, Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi (MÖHUK m. 41) (Yetkin 2017).

Gülören T, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları (13. Baskı, Vedat 2020).

Güner C, Milletlerarası Özel Hukukta Yetişkinlerin Korunması Bağlamında Vesâyet, Kısıtlılık ve Kayımlık (Seçkin 2022).

Güngör G, Türk Milletlerarası Özel Hukuku Kanunlar İhtilafı Hukuku Milletlerarası Usul Hukuku (5. Baskı, Yetkin 2025).

Karademir Aydemir D, Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi (2. Baskı, Adalet 2019).

Karamercan F, Mal Rejiminin Tasfiyesi (Mal ve Paraların Paylaşılması) (3. Baskı, Seçkin 2025).

Kunda I ve Limantès A, 'The EU Regulations on Matrimonial Property and Property of Registered Partnerships' Lucia Ruggeri, Agnè Limantè ve Neža Pogorelčnik Vogrinc (eds) (Intersentia 2022).

Kunda I, Winkler S ve Pertot T, Jurisdiction and Applicable Law in Succession Matters (Edizioni Scientifiche Italiane 2020).

Nomer E, Devletler Hususi Hukuku (23. Baskı, Beta 2021).

Özdamar D ve diğerleri, Yasal Mal Rejimi ve Tasfiyesi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi) (9. Baskı, Seçkin 2024).

Özekes M, Pekcanıtez Usûl Medeni Usul Hukuku Cilt III (16. Baskı, Onikilevha 2025).

Özel S ve diğerleri, Milletlerarası Özel Hukuk (3. Baskı, Onikilevha 2024).

Özkan I ve Tütüncübaşı U, Uluslararası Usûl Hukuku (2. Baskı, Adalet 2020).

Öztan B, Aile Hukuku (4. Baskı, Turkan Kitabevi 2004).

Öztürk N, Yazar G ve Arslan Ş, 'Avrupa Birliği Konseyi 2016/1104 Sayılı Tüzük Hükümleri Çerçevesinde Kayıtlı Birlikte Kurmuş Çiftlerin Malvarlığına Uygulanacak Hukuk, Yetkili Mahkeme ve Tanıma-Tenfiz Meseleleri' (2017) 8 İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1.

Pekcanıtez H, Atalay O ve Özekes M, Medenî Usûl Hukuku (13. Baskı, Onikilevha 2025).

Ruggeri L ve Garetto R (eds), European Family Property Relations Article by Article Commentary on EU Regulations 1103 and 1104/2016 (Edizioni Scientifiche Italiane 2021).

Sakarya Güneş N, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağı (Seçkin 2022).

Sargın F, Türk Milletlerarası Usûl Hukuku (Yetkin 2024).

Sarıöz Büyükalp Aİ, AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri (Oniki Levha 2018).

Şanlı C, Esen E ve Ataman Fıganmeşe İ, Milletlerarası Özel Hukuk (11. Baskı, Beta 2024).

Şıpka Ş ve Gündoğdu Özbek M, 'Yargıtay Kararları Işığında Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Eşler Arasında Paylı Mülkiyete Konu Malvarlığında Aynı Talep Hakkı (TMK m. 226/f2)' Tufan Ögüz ve diğerleri (eds), Prof. Dr. Necla Giritlioğlu'na Armağan (Oniki Levha 2020).

Tekinalp G, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları (13. Baskı, Vedat 2020).

Zeytin Z, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi (6. Baskı, Seçkin 2025).